

II. évfolyam 14. szám 1982

október

Szóval

E számunk illusztrációi Szallay Lajos grafikusművész munkái.

distribuição interna

Szeretjük a munkánkat kifogásoló, kritizáló hangot.

Szeretjük, mert ez jelzi: számon tartanak, tudnak rólunk, figyelik utunkat, vagy éppen üttévesztésünket - - tükörbe tartanak elénk, hogy érezhesünk a rezonanciát (vagy épp' annak hiányát): vajon írásaink, mondanivalónk képesek-e szellemek igazi találkozásját előmozdítani.

Szeretjük a kritikát még akkor is, ha igaztalannak érezzük, mert elgondolkodtat bennünket az igazság változékonyaságáról: a mi álláspontunk - - igazunk - a tények százféle -és igazmagyarázata közül egyet ragad ki csupán. Lehet, hogy nem a legmegfelelőbbet választottuk volna?...

Szeretjük a kritikát továbbá, mert zárt közösségben élünk. A befogadó ország erkölcsi és társadalmi rendjének elfogadása mellett benne élünk egy ún. "magyar erkölcsi" rendszerben, amelyet az itt élő magyar származású társaink alakítottak ki s alakítanak ma is, hiszen a braziliai emigrációs magyar múlt eseményei igazolják a tételt: résztvevőit nem csak esztendőik társítják, hanem közös feladatok, célok is. S éppen e zárttság miatt fontos, hogy minden magyar megnyilvánulásnak értéke legyen, minősége, amely akár az anyaországban is megállná a helyét: bizonyítsa, hogy nem pusztán felszeg és röstellkedő másolást végzünk, hanem alkotunk, igazat, nemeset mutatunk be; hozzáteszünk a már meglévőhöz.

Szeretjük a kritikát különösen, ha a fentiek szellemében születik. És nem csak kapni szeretjük: adni is, ha úgy érezzük, a MI vagyunk a szóbanforgó, mindennapjainkra valamilyen hatással van, vagy lehet.

Szeretjük a kritikát, ha felelősséggel születik; ha benne van a szülő aggódó oldalpillantása a dorgálást éppen megkapó gyermekére. Jól megértve lapunk jelentőségét, nem felejthetjük el, hogy a nyomtatásra kerülő szónak közvéleményformáló felelősségének kell lennie.

Hogy ezt a felelősséget jól értelmezzük-e, Kedves Olvasóink, Önöké a bírálat joga.

OLVASSA, TÁMOGASSA LAPUNKAT!!

Szóval

Rua Sergipe, 270
01243 - SÃO PAULO - SP
Tel.: 256.1241 (hétfő és csütörtök este)

SZERKESZTŐSÉG:

Szabó László, Gyuricza Gábor, Lajtaváry Dani, Bálint Emese, Fenyvesi Ági, Hársi Ernő

Tényi Gyula (olvasószerkesztő)

Zágon Kati (pénztáros)

A névvel ellátott cikkek nem feltétlenül azonosak a Szerkesztőség véleményével.

BURGENLAND

JUHÁSZ LÁSZLÓ:

A VÁRVIDÉK (BURGENLAND) MAGYARSÁGA

Részletek Juhász Lászlónak a lugánói tanulmányi napokon elhangzott előadásából, amely a SMIKK gondozásában kiadott Magyar Méréleg III-ban jelent meg.

Burgenland az a négyezer négyzetkilométer kiterjedésű terület, amely a Kárpát-medencéből a második világháború után szabad föld maradt. Ez a vidék 1920 előtt 3 vármegyéhez tartozott, mint politikai, földrajzi, vagy tájegység nem létezett, így neve sem lehetett. (Nyugat-Magyarország alatt a mai Győr-Sopron, illetve Vas megyét értjük). Helyesnek tartom ugyanis, ha ennek a vidéknek találunk egy szép magyar nevet és azt tudatosítjuk.

Amíg ugyanis Erdélyben és Délvidéken, hála Istennek nem csökkent, hanem nőtt a magyarság száma és a csehszlovákiai magyarok száma is csak Kárpátalja szovjet bekebelezése miatt fogyott 200 ezerrel, addig ezalatt az idő alatt a burgenlandi magyar népcsoport egynegyedére zsugorodott. Ebben természetesen szerepet játszik az a körülmény is, hogy az egykori Nyugat-Magyarországon a magyarság már 60 évvel ezelőtt is törpe kisebbségben volt. 1920-ban a Felvidéken 20%, Délvidéken 30%, Erdélyben pedig 40 százalék fölött volt a magyarok számaránya, Burgenland területén viszont csak a lakosság 10 százaléka volt magyar.

A VÁRVIDÉK MAGYARSÁGÁNAK SZÁMSZERŰ ALAKULÁSA

A német elem megjelenése és a magyar nyelvszigetek kialakulása nem új jelenség ezen a területen. A magyar községek zöme a gyepűkapukat védő határörtelepülésekből alakult ki, míg a németiség jelentős része a gyepűk felszámolása idején telepedett le a kapuk közötti, addig lakatlan területre. A törökidulás sokkal érzékenyebben érintette a várfalakon kívül lakó magyar paraszti elemet, mint a városi német polgárokat. Ez az oka annak, hogy a 18. század elején Nyugat-Magyarország külső peremvidékén már a török elől elmenekült horvát telepések száma is meghaladta a magyarokét. 1910-ben 26 ezer magyar élt a mai Burgenland területén, vagyis tíz lakos közül egy volt magyar. (Ma ötven közül egy!) A trianoni békeszerződés után a magyar értelmiség jelentős része az anyaországba költözött, a parasztság soraiból pedig sokan kivándoroltak Amerikába. 1923-ban már csak 15 ezer, 1934-ben pedig 10,5 ezer magyar élt Burgenlandban.

A második világháborút követő első, 1951-es népszámlálás 5251 magyart talált ezen a vidéken. Őrszigeten a lakosság 91%-a, Alsóőrön 80%-a, Felsőpulyán 58%-a, Felsőőron pedig 48%-a vallotta magát magyarnak. Akkor még a Fertő-tó mentén, a nezsideri járásban is szép számban voltak magyarok: Mosonbánfalván 11%, Boldogasszonyon 12%, Lajtakátán pedig 14%.

Az 1971-es népszámlálás 5673 magyart mutatott ki Burgenland területén. Húsz év alatt tehát mintegy 7 százalékkal emelkedett a magyarok száma, elsősorban az 1956 utáni szórványos letelepedések és nyugdíjas amerikai magyarok visszavándorlása következtében. Ez a fejlődés időközben megtorpant és mindenütt a hanyatlás jelei mutatkoznak. Nézzük meg, hányan vallották magukat magyar nyelvűnek az utolsó népszámlálás alkalmával a nagyobb burgenlandi helységeken: Kismartonban 380, Ruzstón 66, Felsőpulyán 761, Felsőőron 1486, Alsóőron 696, Őrszigeten 214, Boldogasszonyban 219, Miklósfalván pedig 84.

Ennyit általánosságban a burgenlandi magyarság számszerű alakulásáról. Most szűkítsük le a kört Burgenland két jelentős magyar nyelvterületére, a pulyai és az őrségi magyar népszigetre.

A PULYAI ÉS ŐRSÉGI NYELVSZIGETEK

Felsőpulyát a középkorban még Nemespulyának hívták, ami a határörtelepülés nemesi kiváltságára utalt. A szomszédos Középpulya viszont közönséges jobbágyfalu volt és a lándzséri uradalomhoz tartozott. Az 1848-as szabadságharc után a felsőpulyai nemesi családok többsége elszegényedett és sokan elvándoroltak a községből. Így az a különös helyzet alakult ki, hogy amíg az egykori nemesi község Felsőpulya elnemetesedett, addig a volt jobbágyfalu, Középpulya megmaradt magyarnak. A két szomszédos település már összeépült és közigazgatásilag is egybetartozik. Az egyesített Pulya viszonylatában 30, Középpulyán 90, az egykor színmagyar Felsőpulyán viszont csak a lakosság 15%-a magyar. Magyar többséget kizárólag a felsőpulyai régi temetőben találunk, amelynek kapujában a következő magyarnyelvű felírás fogadja a látogatót: "Amik ti vagytok, mi voltunk, amik mi vagyunk, ti lesztek!"

Burgenland magyarajkú lakosságának csaknem a fele az Őrségben él. A Pinka völgyének azt a Kőszegi hegységtől délre, Pinkafő és Gyepűfűzes között húzódó szakaszát hívjuk Őrségnek, amely mintegy 25 km hosszú és 3-4 km széles medencét képez. Hogy megkülönböztessék a lényegesen nagyobb magyarországi Őrségtől, gyakran Felsőőréség, vagy Őrvidék néven szerepel az irodalomban ez a vidék. A Pinka és a Szék patak találkozásánál négy magyar határörtelepülés létesült: *Felső- és Alsóőr, Őrsziget és Jobbágyi*. Utóbbi már évtizedekkel ezelőtt elnemetesedett, bár eredetileg magyar nemesi község volt. A másik három település ma is őrsi magyar jellegű. Számos község viszont már csak a nevével igazolja, hogy egykor határörtelepülés volt, pl. *Felső- és Alsólovó*. Az sem lehet véletlen, hogy az Őrséget délkeletről lezáró hegyet *Csatarhegynek*, németül *Csaterbergnek* hívják.

TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

Az Őrvidék a 11. században alakult ki, amikor királyaink a gyepűkapuk védelmére harcos határörtörzseket telepítettek. A határörök székely származására utal számos nyelvi sajátosság, valamint több régi nádas, dűlőút és domb neve. A határöröknek királyaink nemesi kiváltságokat biztosítottak. A 14. század végén, a nyugati kővárak felépítése után, több évszázados küzdelem vette kezdetét a hatalmuk kiterjesztésére törekvő várurak és a kiváltságaikat védő őri nemesek között. Ennek a szívós küzdelemnek köszönhető, hogy amíg a sokkal nagyobb kiterjedésű és ma is Magyarországhoz tartozó *Alsó-Őrség* 18 kismemesi települése a 17. század végén elvesztette kiváltságait, és lakói a Batthyányak jobbágyai lettek, addig a *Felső-Őrség* végig megőrizte jogi önállóságát. Ezen a vidéken még az ellenreformáció idején sem érvényesült teljes szigorával a "cuius regio eius religio", akié a föld, azé a vallás elve.

Az őrségi magyarok Bocskay seregét ugyanúgy támogatták, mint Bethlen Gábor hadjáratát, vagy később a Rákóczi szabadságharcot és

az 1848-as forradalmat. Az őriek nemcsak magyarságuk miatt támogatták a kuruc mozgalmakat. Erre ösztönözték őket, a nemesi kiváltságukat biztosító határőr-hagyományok ápolása mellett, bizonyos gazdasági érdekek is. Az agyagos, soványtalajú Pinka völgye ugyanis sohasem biztosított jólétet lakóinak és a korán kialakult nadrágszíjparcellák semmivel sem nyújtottak nagyobb kényeret nemesi kiváltsággal rendelkező birtokosainak, mint a környező falvak német és horvát jobbágyainak. Az őrségiek többsége abban a reményben csatlakozott a kurucmozgalmakhoz, hogy a háború, az ellenséges stájer falvak megsarcolása anyagi előnyöket biztosít számukra. Az 1848-as szabadságharc olyan változást hozott sorsukban, amelyre ha számítottak volna, bizonyára nem álltak volna Kossuth zászlaja alá. A 48-as forradalom ugyanis, bukása ellenére, a jobbágy-szabadságért és a nemesi kiváltságok megszüntetéséért vezetett. Ezzel ledőltek azok a falak, amelyek az őrségi nemesi falvakat elválasztották az idegennyelvű és kultúrájú környezetüktől és megvédték őket a beolvadástól.

A 19. század második felében az őriek különböző iparágak fejlesztésével és kereskedéssel igyekeztek felszínre maradni. Sokan kitanulták az ács- és a kőművesmesterséget, mások – az országhatár közelségét kihasználva – marha- és gabonakereskedéssel igyekeztek megélhetésüket biztosítani. Az iparosítással azonban elkerülhetetlenül együttjárt a betelepülés és az újonnan leteleplő tókeeros nemesi iparos és kereskedő réteggel szemben az őrségiek nem bírták a versenyt. Éltetterük leszűkült és sokan ekkor vették kezükbe a vándorbotot, hogy Amerikában próbáljanak szerencsét. Az 1910-es népszámlálás adatai szerint Alsóőr lakosságából 314 személy, vagyis minden ötödik alsóőri tartózkodott külföldön. Nem volt kedvezőbb a helyzet a Felsőőrön és Őriszigeten sem.

MEDDIG ÉL A MAGYAR SZÓ?

Felsőőrnek 1910-ben több, mint háromezer magyar és nyolcszáz németajkú lakosa volt. Hetven év alatt megfordult a helyzet és ma az alig másfélezer magyar anyanyelvű lakossal szemben háromszor ennyi németajkú polgár lakik a városban. A forgalomtól félreeső Alsóőrön és Őriszigeten a lakosság túlnyomó többsége ma is magyar. Mindkét helységet elkerülte a városiasodás, megmaradt egyszerű falunak, ahol lassúbb a fejlődés üteme és így tovább él a magyar szó. Amíg Felsőőrön ma már csak a két ősi település: a református Felszeg és a katolikus Alszeg magyar, Alsóőrön és Szigeten még a gyerekek is tudnak magyarul.

A kérdés, hogy meddig? Számos jel ugyanis arra utal, hogy a legnyugatibb magyar nyelvsziget, amely a nemesi kiváltságokra támaszkodva és a háttország nyelvi kultúrájából táplálkozva, évszázadokon keresztül biztosítani tudta fennmaradását az idegen környezetben, rohamosan kopik, sorvad. Ennek nem az uralkodó nyelvet beszélő többség asszimilációs szándéka az oka, hanem egyrészt a magyar nyelvterülettől elválasztó határzár, másrészt a paraszti életforma válsága. A nadrágszíjparcellák nem tudják eltartani a falvak paraszti lakosságát, így a férfiak többsége kénytelen az iparban munkát keresni. Az osztrák városokba dolgozni járó fiatalok már gyakran keverik a magyart a némettel, sőt sokan szégyellik anyanyelvüket. A vegyesházasságokban szükségszerűen az uralkodó és nem a kisebbségi nyelv győz. Így volt ez régen is, de akkor a mi javunkra történt az asszimiláció, az önkéntes beolvadás. Régen rangot jelentett a környező német jobbágyfalvak lányainak, ha az őrségi magyar nemesi falvakból kaptak férjet maguknak, és ezt a felemelkedést teljes beolvadással igyekeztek maghálalni. Időközben megváltozott a helyzet, és a városi osztrák lány nem szívesen követi magyar nőlegényét annak őrségi falujába, vagy ha mégis, megköveteli, hogy németül beszéljenek vele. Az őrségi magyar lelkészek panaszkodnak, hogy egyre gyakrabban kéri tőlük a német esketést és a német keresztelést. Az is jellemző tünet, hogy nagyon sok magyar szülő német keresztnevet ad gyermekének. Így nőnek fel, a nevékből is kiolvasható megtört nemzeti öntudattal, a Farkas Günterek, Kántor Gottfriedek, vagy Seper Sigriedek. Mindez egy ősi magyar törzs agonizálásának szomorú jele.

A kedvezőtlen gazdasági adottságok mellett súlyos probléma, hogy az őrségi magyarságnak nincs szellemi vezető rétege. 1921-ben az értelmiség nagy része hátat fordított a népnek, a könnyebbik utat választotta, áttelepült az anyaországba. Csak a papok, a lelkészek maradtak a helyükön és a lelkek ápolása mellett azóta is az ő vállukon nyugszik a magyar szó és a magyar kultúra fenntartásának nehéz feladata.

AZ ŐRSÉGI NÉPI KULTÚRA

Eddig főként a negatív jelenségeket vizsgáltuk, most nézzük meg, hogy mi maradt fent, mit találhatunk meg még az őrségi magyar települések 800 éves népi kultúrájából. Megmaradt még mindenképp, bár egyre kopik, színtelenedik és keveredik: az őrségiek egyéni, sajátos nyelvjárása, amely eredeti kiejtésével és szóalakjaival ma is önálló színfolt a magyarság nyelvrajzi térképén. A felsőőri nyelvjárás jellegzetességei közül kiemelkedik a "gy" hang "dzs"-vel és a "ty" hang "cs"-vel történő helyettesítése (pl. dzsöngé, dzserek, dzsümmücs). A vasmezei l-zést nem következetesen alkalmazzák (pl. köllök, gömbölli, de ijjen, ojjan). Szó közben gyakran elmarad a "v" és a "j" hang (pl. koács, hűös, iedűös). A felsőőriek "v" helyett sokszor "b"-t (pl. ekiszarba), "n" helyett pedig "ny" hangot használnak (pl. kenyűcs). Ennyit röviden az őrségi nyelvjárásról.

A népviseletét sajnos már régen levetette az őrségi magyar. A nemesi községek lakói feltehetően ruházatukkal is demonstrálni kívánták, hogy mások, mint a környező, egykori jobbágyfalvak paraszti lakossága. A népművészet gyökerei is kiszáradtak és a múlt században virágzó gerencsér iparnak, valamint faragó-művészetnek már hosszú ideje nyomát se találjuk. Ma már csak a népi építőművészet szép alkotásait, a múlt század elején épült tornácok házakat csodálhatjuk meg az őrségi falvakban, de lassan ezeket is kiszorítják a modern családi házak.

A burgenlandi magyarok önálló dallamkincse szegény, énekeiket rendszerint az összefüggő magyar nyelvterületekről kölcsönözték. Alsóőrön találni a legtöbb olyan éneket, amelynek a szövege helyi vonatkozásokat tartalmaz. Ezeknek a dallamát is megtaláljuk azonban – kisebb módosításokkal – a dunántúli magyar falvakban. Alsóőri vonatkozása van például a következő nótának: "Alsóőri nemes urak, / Eladták a kocsmájukat / Nincsen kocsmá, nincs árenda, / Nem tudnak most potyát innya..." Ennyit izelfőnek az őrségi dalszövegekből.

A népszokások területén sem sokkal kedvezőbb a helyzet. A húsvéti öntözés szokását sohasem ismerték az őrségi falvakban. A legerjedtebb népszokás a lucázás volt, amellyel kapcsolatban számos köszöntő versike él az öregek emlékezetében még ma is. Ungancsak fennmaradt több karácsonyi, János- és István-napi köszöntődal, valamint a korbácsolás szokása aprószentek napján.

EGYHÁZAK, EGYESÜLETEK

A magyar szó erős vára az alsóőri katolikus; az őriszigeti evangélikus- és a felsőőri református templom, ahol minden vasárnap magyarul szól az ige és magyarul csendül fel az ének. Felsőőrön, az elnémetesedés következtében, ma már az egykor színmagyar református egyház híveinek a 20 százaléka is németajkú, így a számukra, minden második vasárnap német nyelvű istentiszteletet tartanak, a keresztelők és az esküvők pedig – tekintettel a vegyesházasságokra – legtöbbször kétnyelvűek. A felsőőri református gyülekezet 90 éves olvasóköre különösen sokat tesz a magyar kultúra ápolásáért. A színjátszócsoporthoz minden évben újabb népszínművet mutat be nagy sikerrel, és sok elismerést kapott már az Olvasókör népitánc-csoportja is. Meg kell említenünk az ötezer kötetes, zömében magyar nyelvű alsóőri központi könyvtárat, valamint az alsóőri tájmúzeumot, ahol régi szerszámokat, edényeket, bútortokat és népművészeti tárgyakat állítottak ki. Az alsóőri Múzeum Egyesület minden évben szép kalendáriumot ad ki, amelyet rendszerint értékes szövegrészek, őrségi nyelvmélekek egészítenek ki.

Kérdés azonban, hogy húsz év múlva ki írja és olvassa majd ezt a kalendáriumot, ki látogatja az alsóőri magyar könyvtárat és a színjátszók előadásait, ha a magyar nyelv iskolai oktatása továbbra is csak a jelenlegi primitív keretek között van biztosítva.

A MAGYAR NYELVŰ OKTATÁS

Az 1979/80-as tanévben az egyszétes szigeti népiskolában 14, a két osztályos alsóőri elemiben pedig 45 gyermek tanult magyarul, összesen 59 tanuló, a magyar kisebbség 1 százaléka. Szabadon választott tárgyként ugyanakkor 277 fiatal tanulta a magyar nyelvet a felsőpulyai és a felsőőri elemiben, a felsőpulyai és a felsőőri polgárban, a felsőlövői gimnáziumban és a felsőőri óvónőképzőben. A fakultatív nyelvoktatás színvonala azonban nem olyan magas, hogy akár 4–5 év alatt biztosítani tudná a közepes magyar nyelvtudást.

A legsúlyosabb problémák közé tartozik a magyar pedagógus-utánpótlás. A nyelvoktatásban résztvevő tanítók, tanárok magyar irodalmi és történelmi műveltsége hiányos. A tökéletes nyelvtudással rendelkező régi pedagógusok már nyugdíjba vonultak, és olyan fiatalok léptek a helyükre, akiknek nem volt lehetőségük arra, hogy közép- és felsőfokú magyar nyelvoktatásban részesüljenek. Ennek előfeltétele természetesen az lenne, hogy a magyar hatóságok biztosságot számukra a politikamentes, kizárólag nyelvi, irodalmi és nyelvpedagógiai továbbképzést. Ilyen lehetőségek egyelőre sajnos nincsenek.

MIT TEHETÜNK MI?

Mit tehetünk mi, külföldön élő magyarok a burgenlandi magyar kisebbség megmentése érdekében? Sajnos, nem sokat. Az őrségi magyarok zárkózott, gyanakvó, bizalmatlan emberek, akik az idegeneket távol tartják maguktól, akkor is, ha azok magyarul beszélnek. Nem fogadnak el kívülről jövő tanácsot és elutasítanak minden leereszkedő, vállveregető közeledési kísérletet. Hosszú idő, szerénység és türelem kell ahhoz, hogy egy kívülálló megnyerje az őrségiek bizalmát.

A NEMZETI ÖNTUDAT MEGTÖRÉSE

A legnagyobb baj az, hogy a legutóbbi fél évszázadban megtört a burgenlandi magyarság nemzeti öntudata. Ennek fő oka, hogy 1938 óta, vagyis több, mint négy évtizede, az őrségi magyarok nem lehetnek büszkéek származásukra. Az Anschluss követő években a német fajvédők megvetése sújtotta a magyar kisebbséget, 1945 után pedig azt kellett szégyelniük, ami a Vasfüggönnyel lezárt határ túlsó oldalán történik. Szeberényi Lajos, az ŐRSEG hasábjain ezt így fogalmazta meg: "Hosszú éveken át teljesen el voltunk zárva és szigetelve a magyar néptömbtől, amelyik csak egy jó félóra autójárásnnyira van tőlünk. Miért is lett volna érdemes magyarnak lenni az egyszerű köznép tudatában? Egy elvész, maroknyi, másképp beszélő kisebbséghez tartozni? A magyar öntudat emelése, hogy érdemes magyarnak lenni, hogy előnyös két nyelvet beszélni, ez a jövő feladata."

Igen, ez a jövő feladata. Amikor négy évvel ezelőtt megírtam a vidék első magyar nyelvű útikalauzát, a történelmi múlt kidomborításánál elsősorban az a cél vezetett, hogy ezzel is ápoljam a burgenlandi magyarság nemzeti öntudatát. A jövőben is erre kell törekednünk. A magyar kisebbség fölényes kiiktatása és bírálata helyett, szerényen és észrevétlenül kell segítenünk. Csak így járulhatunk hozzá ahhoz, hogy a burgenlandi magyarság visszanyerje nemzeti öntudatát és élniakarását.

Úgy érzem, hogy a felsőpulyai, régi magyar temető kapujában olvasható felírás nemcsak a halottak üzenete az élőkhoz, hanem a burgenlandi magyarság figyelmeztetése az erdélyi, felvidéki és délvidéki magyar kisebbség számára: "Amik ti vagytok, mi voltunk, amik mi vagyunk, ti lesztek!" Ha nem vigyázunk, és ha felelőtlenül idealizáljuk a mostani helyzetet, ez a figyelmeztetés, sajnos, hamarabb valóra válhat, mint gondolnánk.

RATKÓ JÓZSEF

Magyarok

Gazdag ez a föld. Szül, szül egyre.
Magzatvizet csorgat az árok.
Nehéz domb alatt fészkelődnek
mókány kunok, csontos tatárok.

Dülö utak szorító combja
közül kibuknak, megszületnek
a holtak — avarok, hunok,
halálukban magyarrá lettek.

A föld az úgy segít magán,
ha már meddő a nők szerelme,
megszüli múltját: fiait,
ellenségeit fölnevelve.

Sírja volt, lett most jó szülője
besnyőnek, kegyetlen töröknek.
Ekevas, gereblye nyomán
tápáskodnak az újszülöttek.

Csontjukra tapad a homok,
édes fű nő lucskos fejükre.
Anyanyelvemen kismadár szól
hozzájuk gyöngéden gügyögve.

Dr Dénes F. Tibor

UROLÓGUS

Rendelő: Rua Itapeva, 366 cj.134

tel: 289-1403 lakás: 864-9395

Kellőszámú előmegrendelés esetén
második kiadásban is megjelenik

J u h á s z L á s z l ó

három éve kifogyott,
nagy sikerű történelmi útikalauza:

B U R G E N L A N D

Mivel csak az érdeklődésnek megfelelő példányszámban jelenik meg a könyv, utó megrendelés lehetősége nincs biztosítva. A 250 oldalas útikalauz ára US\$ 12,00. Megrendelhető:

Juhász, Bülowstr. 10, D-8000 München 80

Májusban megjelent Juhász László:

HÉTTORONYTÓL KUFSTEINIG — MAGYAR RABOK
IDEGENBEN

című 200 oldalas új könyve. Ára: US\$ 12,00

HIRÜNK A VILÁGBAN

HOZZÁSZÓLÁSOK SAÁRY ÉVA CIKKÉHEZ

HIRÜNK – EGYMÁSKÖZT

TÉNYI GYULA

(válasz Saáry Évának)

Szajunk sarkában játszadozó mosollyal szoktuk emlegetni valamelyikünk egykori meghatározását a braziliai magyarok intellektuális életéről csörgedező beszélgetés során: "holtágban élünk". S az évek múlásával egyre bizonyosabban igaznak érzem ezt a tételt: ismert, vagy tudott környezetemet alkotó itteni honfitársaim a világban létező "magyar nyüzsgés" – hez – sokat nem tettek hozzá.

Ez persze csak általában érvényes. "Szamizdat véleményünk" van: az alkotást – legyen a szellem, a szépség, vagy kezek munkája – meg –, vagy elítélni igen; ám világlátásunkat, az ebből fakadó gondok "fehér éjszakáit" meggyőzőre képesen kifejetni, önmagunk belső pillanatképeit fölillantani – újat alkotni az eltaposott helyett – igen gyakran képtelenül.

Gyakran, mert már beszélni is nehezünkre esik – magyarul. Csak úgy zárójelben: egyéb dolgaim között tanítok egy fiatalembert magyarul – nem, nem magyar szülők gyermekéről van szó – akinek nyelvünk nyelvtanából bírt ismeretei már ma meghaladják igen sok ittlő magyar barátomét.

Az emigrációs mérleg egyik oldala igen egyszerű: emigráltaként a befogadó ország múltjában nem véve részt – jelenében is csak erősen korlátozva nyitjuk szójásra szánkát. Önkéntesen csendes névtelenségbe húzódnak.

De a másik oldal az igazán fontos.

A "szurkolótábor" kérdése. Amikor valaki megváltja a jegyét egy focimeccsre, már a padon ülve úgy érzi – és a szokásjogot követve méltán – hogy a TÖRVÉNY egy szeletkáját vásárolta meg: ítékezhet – és teszi is – a bent izzadó hüszönöt felett, alkalmasint a becsületébe is gázolhat.

De a zsebében lapuló jegy – igazolás – eme jogának megvásárlásáról gyenge kis bizonyíték volna, hacsak nem föltételeznénk egy fontosabb jogot: a tárgy ismeretét, nevezetesen a labdarúgás szabályait, amely – fura kis fintort vágva más szabályok, törvények széleskörű ismertségéhez – az egész világon azonos.

Igy vagyunk mi az emigráció világméretű stadionjában, akik jegyünket mindössze magyar nyelvtudásunkkal váltottuk meg az otthoni "tizenöt" meccsére – s itt van a gubanc.

Mert szabályismeretünk mélysége, aktualizáltsága attól függ, melyikünk mikor fagyasztotta be otthoni ismereteinek gyűjtését, magyarán szólva, mikor, milyen körülmények készítették az otthon elhagyására.

Elvek, szabályok, az egzakt tudományok területét kivéve, változnak. Aki tehát nem követi ezeket a változásokat, az a "stadion" padján ülve gyorsulva ismétlődésekkel érezheti magát "kívül".

Jó annak, aki Európában – vagy mondjuk a hírforgalom szempontjából Magyarországhoz közelinek számító Amerikában – él, a kulturális termékek özönében szabadon dönthet tájékozódásának forrásai felől – ha van ilyen érdeklődése.

Ám mit tehetünk mi, "brazilok", ahová a friss magyar irodalom (hogy talán a politikát ne is említsem) termékei csak ritka néhányunkhoz és két-három hónapos késéssel jutnak el, nem beszélve filmekről, vagy netán a kultúra jelesebbjeivel való személyes találkozóról.

A magyar filmekről, a róluk alkotott és alkotható véleményekről tesz említést, kedves Éva és egynéhányukról valóban sokféle elmarasztaló hang hallható (egyébként fura azonosságot fedezek föl a magyar filmek fogadása ügyében Lugánó, São Paulo és Buenos Aires között. Nem tudom, kezébe került-e ennakidején a dél-amerikai Magyar Hírlapban az Árvácska c. film körül kirobant vita textusa). De...

Az akár önmagát is – kaccantásra készen – kigúnyolni kész ember ítélete számomra mindig többet jelentett, mert eme jellemvonás a bölcs biztonságával bíró emberek sajátja. Azoké, akik mindenkor vállalják a saját – és másokról mondva véleményt – a mások hibáit, de erőnyeit is (ha csak a józan döntés meghozatalának pillanatára is); azoké, akik tudják, hogy egy ember (és kiszélesíthetően az általuk alkotott társadalom) egyetlen pillanatbeli megnyilvánulását nem mindig jellemvonás szüli, de a pillanatnyi növekedési állapot.

Egy lépés jobbra, vagy balra a tükör előtt – s az egész kép megváltozik. Ilyes elmélkedik így: "Ha részese vagyok egy közösség által teremtett anyagi, vagy erkölcsi előnyöknek, milyen mértékben vonhatom ki magam e közösség esetleges erkölcsi hátrányai, néven nevezve, bűneinek következményei alól?"

Szeretjük magunkat szépnek látni. Kudarcaink közül csak azokat nem tagadjuk, amelyek nem képesek rést ütni önbecsülésünk falán. Ezt példázza a nagyritkán idekerülő magyar filmek bemutatásával kapcsolatban föllobanó vita.

Tisztelem (de nem szeretem) azokat, akik múltbeli, vagy jelenkori sértettségük büszke várából szórják ítéletük nyilait. Tisztelem, mert jóértelmű magyarságuk nyilván annyira telített, hogy nem igényel újabb-kori kiegészítést. Ám éppen ezért ítéletük értéke számomra napról-napra csökken – véleményük forrásainak időszerűségével egyenes arányban.

Remek írásával, kedves Éva, – s a SZÓVAL felhívásával arra indít, vizsgálódjunk, milyen a "Hírünk a világban". Ám ez nem történhet másként, mint az előítéletek béklyóitól megszabadított "szabad szellem" okos vizsgálódásával. S akkor azon kell kezdenünk, milyen a hírünk egymásközt – magunkról, egymásról; van-e intellektuális nyitottságunk – egymáshoz?

MAGYAR IRODALOM

A VILÁGBAN

HAYNALNÉ KESSERU ZSUZSÁNNA

Örömmel bukkantam a SZÓVAL-ban Saáry Éva "Hírünk a világban" c. cikkére (1982 január). Mindig szívesen olvasom Saáry Éva írásait, mert vagy mély gondolatokat, vagy reminiscenciákat, vagy tanulságos időszzerű hozzászólásokat tartalmaznak, vagy pedig – egyszerűen – **hangulat** száll fel sorából. Mindezek eredménye: elgondolkoztatás. Fentemlítt cikkét pont ezekkel a szavakkal zárja: gondolkodjunk a felvetett tételeken. És ezek a következők:

Igaz-e, amit Benedek István (a Magyarországon élő, jónevű orvosíró, Benedek Elek unokája és Marcell fia) állít "Magyar fa sorsa" c. tanulmányában, hogy a magyar irodalom legjobb alkotásai azért nem tudnak Nyugaton tért hódítani, mert a "magyarokat nem szeretik"?

Saáry Éva szemügyre veszi egyes országok magatartását a magyarokkal szemben és arra a következtetésre jut, hogy a magyarok és irodalmuk iránt nem éreznek ellenszenvet, hanem inkább csak közönyt, és ez a közöny kiterjed az összes középkelet-európai nép irodalmára is, mely nem áll jobban Nyugaton, mint a magyar.

Azonban, mint tárgyilagos analista, Saáry Éva rátér a fenti tételre is, vagyis, hogy "nem szeretik a magyart" – és (mint "munkahipotézist") elemzi, hogy miért?

E rövid válaszcikkben nem akarok kitérni Benedek István tételére, még mint "munkahipotézisre" sem, vagyis: hogy világszerte nem szeretik a magyarokat. Saját tapasztalatom azokban az országokban ahol éltem kiskoromban óta egész máig úgy Európában, mint az amerikai kontinensen azt a meggyőződést kelti bennem, hogy pontosan azért, mert kis nép vagyunk, nem váltunk ki ab ovo ellenszenvet (nem így egy német, egy angol, egy északamerikai, akikkel ez inkább előfordulhat). A magyarnak ismerősei, barátai szeretik benne jókedvét, szórakozni tudását, de szeretik nyugati műveltségét is és ha jobban megkedvelik, türelmesen és rokonszenvvel meghallgatják, hogy mit is mond a magyar saját népéről, fajtájáról, hagyományairól, történelméről – amiről bizony édeskeveset tudnak... E cikk kereteit túlhaladná, ha egyenként kitérnék Benedek István érveire, melyeket Saáry Éva megemlít (faji kérdés, disszidensek áradata, "hitvány nemzet vagyunk" – vagyis egyes jó és rossz tulajdonságunkat) márcsak azért is, mert egyik érv sem győz meg engem, bármilyen higgadtan és szakszerűen is tárgyalják. A politikai vonatkozásokra pedig nem akarok itt kitérni azért, mert ez külön téma lenne. Most egy másik gondolatot szeretnék felvetni:

Csodálkozom: Ha már Benedek István beszél a faji kérdésről ("Magyarország mindig ék volt Európa testében, idegen anyag") és Saáry Éva ezt az érvet el is fogadja – miért nem érinti egyikük sem a NYELVI problémát, a nyelvi nehézségeket?

Ahhoz, hogy egy nép irodalma más országokban ismertté váljék, **le kell fordítani**. Itt említsem, hogy pont Benedek István édesapja, Benedek Marcell neves író és műfordító, nagy érdemeket szerzett idegen művek magyarra való fordítása terén.

Saáry Éva azt hiszem téved, ha az orosz irodalommal kapcsolatosan azt mondja, hogy nem azért ismertek pl. Tolsztoj vagy Dosztojevszkij, mert óriások, hanem mert van mögöttük egy hatalmas ország, "amelyről egyszerűen nem lehet nem tudomást venni".

Inkább az a helyzet, hogy ezeket a műveket oroszok fordították le elsősorban franciára, amit a művelt oroszok a múlt században anyanyelvükként beszéltek, és abból tovább más nyugati nyelvekre; vagyis a fordítók orosz anyanyelvűek voltak, akik egy idegen nyelvet annyira bírtak, hogy klasszikus műveket áttették arra a másik, nyugati nyelvre, úgyhogy a mű ezáltal Nyugaton elterjedt. (A Második Világháború után az Orosz Birodalom térdhódításával az orosz nyelv tanulása már sokkalta gyakoribb, úgyhogy a múlt század óta, ami az orosz irodalmat illeti, a fordítók terén is sok változás állt be.)

Ha szemügyre vesszük azokat a magyar írókat, akiknek nyugati nyelveken megjelentek könyvei, rájövünk, hogy itt is a legtöbb esetben a fordító magyar anyanyelvű vagy egy Magyarországon iskolázott személy volt (tud valaki más esetről?) és áttette a lefordítandó magyar könyvet egy másik nyelvre. Leggyakoribb a németre való fordítás. Ismerek német Jókai fordításokat régi kiadásokban (Maurus Jókai). Jóllehet a magyar irodalom terjesztése értelmében a spanyol nem vehető "nyugati" nyelvének, hadd említsem, hogy létezik több spanyol fordítás (Zilahy Lajos, Karinthy Frigyes, Földi Mihály, Herczeg Ferenc, aztán Harsányi Zsolt/németből/ és Madách/franciából/). A legtöbb spanyol fordítás egy spanyolországi fordítónak köszönhető és van ezenkívül egy cseppet sem magyar nevű chilei fordító (leginkább Zilahyt fordították, "magyar eredetiből"). De nem tudok egy olyan német vagy francia anyanyelvű fordítóról se, aki magtanult volna annyira magyarul, hogy magyarból fordított volna. Pedig a jó fordítás egyik legfontosabb elve pontosan ez: másik nyelvről anyanyelvre fordítani. (Itt megint az orosz iskola kivétel, ahol a tolmácsokat is pl. úgy képzik ki, hogy

orosz anyanyelvűeket más nyelvre igyekeznek megtanítani olyan mértékben, hogy "idegen" nyelvű tolmácsfülkében dolgoznak a szinkron tolmácsolásban. Ennek részben van politikai oka, részben meg az az érv, hogy az orosz nyelvnek annyi nüansza, annyi különböző tájzlása van, oly gazdag az értelmi árnyaltskálája, kiejtési színezetei, hogy egy nem orosz egy életen át nem tudja annyira tökéletesen elsajátítani, hogy oroszból hiba nélkül tolmácsoljon. Kíváncsi lennék Sente Imre véleményére a fordítást illetően.)

Nem tudok oroszul; és mennyire "könnyű" nyelv a magyar? 'Amikor nekilátott Gábor Áron "Az embertől keletre" c. könyve spanyolra fordításának, nem tudtam, milyen fába vágom a fejszemet... Hosszú, hálátlan és kimerítő feladat volt, nem csupán a nyelvszerkezeti meg szokáncsnehézségek megoldása, hanem az a (gyakran meddő) törekvés, hogy a magyar nyelv "szellemét" spanyolulvalahogy elfogadhatóan

visszaadjam. Pedig a spányolt gyerekkorom óta beszélem, elemi óta iskolanyelvem volt és mint tolmácsnak fő munkanyelvem. A fenti példát azért hozom fel, mert közvetlen, személyes tapasztalatról van szó.

Érdekes volna kitudakolni, hogy azoknak a magyar szerzőknek, akiket Saáry Éva úgy említ mint a Nyugaton "beépülteket" (Hans Håbe, Koestler Arthur, Horváth Odön, Arnóthy Kriszta) kik fordították műveiket? Németül vagy franciául jól tudó magyarok? Vagy inkább ezek a szerzők más nyelven írtak (németül, franciául)? Mert én így tudom.

Kezembe került egy cikk: "Blick auf Ungarn" (Stuttgarter Zeitung Nr. 260); Ulrich Noering ír a magyar művészetéről, és eltekintve attól, hogy turisztikai "előítéletekkel" vezeti be cikkét (Magyarországigányzene, pusztá, falusi idill, stb.), meglepően jól összefoglalja a magyar művészet különféle megnyilvánulásait az utolsó századokban; beleveszi azt is, ami ebből Nyugaton ismert és messzemenően elismert (zeneszerzők, karmesterek, énekesek). A nevek a cikkben majdnem kivétel nélkül hibátlanok. Kiemeli, hogy egy kis nemzet mennyi művésszel gazdagította Európát, sőt az egész világot, egy szinte elapadhatatlan forrásból... Arról is beszél, hogy a zene mennyire nem ismer határokat és hatásai kölcsönöznek; voltak u.i. nem magyar zeneszerzők, akiket vonzott a magyar "téma". Gondoljunk Eszterházy herceg udvari zenemesterére, Haydure; Hector Berlioz pl. az eredetileg Liszt Ferenc által átdolgozott Rákóczy-dallamot mint "magyar indulót" dolgozta fel és iktatta be "La damnation de Faust" c. "drámai legendájába"; Brahms "Magyar táncai" közszeretnek öröndenek világszerte; ifj. Johann Strauss még egy gyors-polkát is komponált "Éljen a magyar" (sic.) címmel, stb.

Másrészt meglepő, hogy a cikkíró Lukács György mellett az 1977-ben meghalt Déry Tibort említi csak mint a "jelen század magyar szellemi életének kimagasló egyéniségeit".

Miért nem Illyés Gyulát, Németh Lászlót, Tamási Áront említi inkább, ha már a népi demokráciában élő és működő írókról van szó, mint kimagasló egyéniségeket századunk magyar szellemi életében?

Ettől eltekintve a cikkíró nagyon helyesen rámutat arra, hogy amennyire a zene nem ismer határokat, az irodalom annál inkább akadályokba ütközik: a nyelvhez van kötve. Itt említi, hogy pl. német (NSZK) kiadásban kaphatók németül Krúdy válogatott művei, valamint Déry, Németh, Szabó Magda. Az 1943-ban elhalálozott Harsányi Zsolt regényei a második világháború után váltak ismertté német nyelvterületen, valamint Mikes György vidám novellái és szatírák útkalandjai (angol eredetiből fordítva) és az Izraelben élő Kishont Ferenc (Epharaim Kishon) humoreszkjei (utóbbi, ha jól tudom saját maga fordítja írásait németre, vagy egyenesen, a magyar mellett, németül is ír.)

Noering szerint a legtöbb ma németül kapható magyar könyv direkt a budapesti Corvina-kiadótól származik (vagyis: magyarok fordítják németre.) De ezek között nem szerepelnek a legolvasottabb magyar klasszikusok (Noering felsorolása szerint: Jókai Mór, Gárdonyi Géza és Móricz Zsigmond) és ezért a német publikum ezekről a szerzőkről még csak nem is hallott Majd így folytatja: "A magyar irodalomnak, a magyar művészetnek – a magyar szellemnek vitathatatlanul legzeneiblisabb gyermeke nálunk a legismeretlenebb: és ez a költészet. Mert itt valóban olyan nyelvi akadályok tornyosulnak fel, amelyeket a legkitünőbb fordítók sem tudnak teljesen áthidalni. A Vörösmarty, Arany és Petőfi hármastól csak utóbbiból léteznek német átvételek (Uebertragungen). Ezek az "átültetések" sejtetik csupán, milyen rang illeti meg a világban jogosan a magyar költészetet. Aki egyszer elolvasta a NDK-ban kiadott Ady Endre, a századforduló nagy magyar költője verseinek kitűnő fordításait, azt ezek a költemények hatalmukba kerítik, s ezzel az illető megtette az első de annál fontosabb lépést, hogy betekintést szerezzen a magyar képzeletvilágba."

Érdekes volt számomra ennek a német újságrólak következtetése: A kiindulópontozó visszatérve tehát: Még ha nem is lenne a nyugati nyelvektől annyira eltérő "nehéz" nyelv a magyar, kétségtelenül nem világnyelv. Ezért nem akad fordító, aki a magyarból (nyugati) anyanyelvére fordítana magyar műveket, ami által a magyar irodalom márcsak minőségénél fogva is bejuthatna az elismert világirodalomba és ott igen méltó helyet foglalhatna el. És ha azt vesszük, hogy költeményt "tökéletesen" csak költő tud fordítani, ill. egyik nyelvről áttenni egy másikra – (gondoljunk pl. Arany János mesteri Shakespeare fordításaira meg Kosztolányi, Heltai verzióirai) rádobbenünk helyzetünk szinte kilátástalan nehézségeire. A nyelv béklyó, sőt áttörhetetlen bilincs lehet, ha másik nyelvbe akarjuk "betörni".

Sajnálom, hogy Benedek István kissé "metafizikus" indoklásaival azzal kapcsolatban, hogy miért nem tudnak a magyar művek be férközni a "nyugati irodalmi köztudatba", ilyen banális, valóban "prózai" megmondásokat állítok szembe magyarázatként. Sőt: Szerencsém ezennel megcáfolni a ticinói magyar egyesület titkára érvét is, hogy "mi csak önmagunkat szeretjük".

Attól függetlenül ugyanis, hogy ez egy kifejezetten emotív kijelentés, lehet ilyet egyáltalán őszintén állítani? Ezekről függne, hogy a magyar irodalom nem ismert világszerte?

Befejezésül: Talán még egy (van már több) feladata lenne az emigráció második és harmadik nemzedékének az, hogy szerte e világban különböző "anyanyelvére" fordítsa magyar műveket és egyengesse így a magyar irodalom göröngyös útját a világirodalom berkei felé, hogy ott elfoglalhassa az őt megillető helyet. Előfeltétel ehhez persze: amennyire csak lehet kifogástalanul, magas szinten megtartani a magyar "kiinduló" nyelvet.

Hogy Saáry Éva szavaival zárjam elmélkedéseimet; Érdemes ezen is elgondolkodni...

Buenos Aires, 1982 június.

A Churrascaria Piroška
vezetése alatt megnyílt a
MAGYAR ROTISSERIE

Házi készítményű harapnivalók:

KIFLI	MÁJAS- ÉS VÉRESHURKA
TEPERTŐS POGÁCSA	FRISS KOLBÁSZ
RÉTESEK - PALACSINTÁK	ABÁLT SZALONNA
IMPORTÁLT PAPRIKA	FÜSTÖLT KOLBÁSZ
TORMA	MALAC KOCSONYA
MÁK (DARÁLVA IS)	FRISS TEPERTŐ
PAPRIKA KRÉM	HERINGEK
HÁZI LEKVÁROK	HÁZI SAVANYÚSÁGOK

Készletek:

BORJÚPÖRKÖLT	BORJÚSÜLT
TÖLTÖTT KÁPOSZTA	LECSŐSKOLBÁSZ
KACASÜLT	MALACSÜLT

Komplett vacsorák háznál való
megrendezését is vállaljuk.

RENDELÉSEK, FELVILÁGOSÍTÁSOK
az alábbi címen és telefonon

Al. Joaquim Eugênio de Lima, 766

Jardim Paulista Tel: 289-3586
SZÁLLITUNK RIOBA VIA VARIG

A PORAI BÓL FELTÁMADT "SZÉKELYFÖLD LEIRÁSA"

LANDY DEZSŐ

Hogy milyen messzi esik Dél Amerika Európától, azt most érzékelttem igazán, mikor Orbán Balázs impozáns műve, *A Székelyföld leírása* új köntöskében három hónapig utazott szárazon és vízen, amíg eljutott Németországból Brazíliába. De érdemes volt várni rá: gyönyörű, megható; írja, de feltámasztója is emberfölötti munkára vállalkozott. S tegyük hozzá, teljes sikerrel.

Az új kiadás sikere *Illyés Elemér*t illeti, akinek erdélyi vonatkozású írói művét jól ismeri a nyugati magyar olvasó; az ő nevéhez kapcsolódik a mai Erdély életének, magyarságának felmérése Erdély változása⁽²⁾ c. kitűnő, teljességre törekvő, objektív és nagyon szomorú könyvében. Illyés most visszanyúlt 120 évvel, hogy élénk varázsolja azt a Székelyföldet, amilyen az volt a szabadságharc után, Orbán Balázs korában.

Orbán Balázs neve az igényes olvasó részére is alig jelent valamit, hiszen még az Irodalmi Lexikon szerkesztői is csak rövidke bekezdést szántak személyére. Pedig ennél jóval többet érdemelne.

1829-ben született az udvarhelyszéki Lengyelfalván, és – mert görög-magyar anyja van – fiatal éveit Konstantinápolyban és az ógörög világ földjén tölti. A szabadságharc hírére szabadsapatot szervez, de 150 emberével csak Drinápolyig jut el, amikor megtudja: otthon már minden elveszett. Emigrációban eltöltött éveit később bőven kamatoztatja; a Csatorna angol szigetein élve kerül össze az ugyancsak emigráns Victor Hugo-családdal s az ottani hónapok nem csak szellemileg serkentik, de Hugoék hívják fel figyelmét a fényképezésre, ami akkortájt még ritkaságnak számított.

(Gondoljuk el, hogy a nála csupán öt esztendővel idősebb Petőfőről egyetlen daguerrotypia maradt fenn.) Londonban aztán a British Museumban tanulja meg a rendszeres, tudományos kutatás módszereit. 1859-ben végre átlépheti – nem kis megindulással – szülőföldje határát. Már foglalkoztatják később megvalósítandó tervei, de az elnyomás idején jobbnak látja valamilyen semleges témához nyulni és két évi munka után 1861-ben kiadja *Utazás Keleten* c. hatkötetes utirajzait. Ezt még jóformán ki sem piheni, mikor 1862-ben hozzákezd élete főművéhez azzal, hogy a Nyikó völgyéből elindul a Székelyföld feltárására.

Talán nem érdektelen összehasonlitanunk az akkori és a mai írók munkamódszerét. E sorok íróját tavaly azzal bízták meg, hogy egy Pesten kiadandó braziliai utikönyv kéziratát lektorálja. A két fiatal, lelkes és tehetséges szerző előbb összegyűjtötte az összes nyelven kapható utikönyvet, történelmi, irodalom- és művészettörténeti szakmunkát, térképet, városi múzeumok katalógusát, körséták prospektusát, vásárolt nagyobb mennyiségű fényképet, majd felült kocsijára, leutazott az illető városba, hogy a már meglévő adatokat ellenőrizze és saját tapasztalataival, fényképeivel kiegészítse. Munkájuk – több mint 1000 gépelt oldal – így is két évet vett igénybe. Orbán Balázs anyaggyűjtése korántsem volt ilyen egyszerű. A múlt század közepén a Székelyföld jóformán teljesen el volt zárva a külvilágtól s ő azt hol gyalogszerrel, hol szekéren, lovon, itt-ott kocsin barangolta be. Úttalan utakon mászta meg a vidék hegyeit, mindenütt magával cipelve negyedmázsás fényképező felszerelését, térképezve, felmérve, rajzolva, hat éven át egyesegyedül. Azaz mégsem annyira magányosan, mert ahol csak lehetett, meghallgatta és lejegyezte a helyi mondákat, népszokásokat és szóbaállt a nép minden rétegének képviselőivel.

Az ő szemében nem volt különbség rangban magyarok, szászok és románok között, a három népcsoport "szent szövetségéről" és kölcsönhatásairól ír; mennyire nemesebben, mint a mai helytartók.

Munkáját fiatalon, 32 éves korában kezdi és közel jár a 40-hez, mire befejezi. Emberré érését könyve is tükrözi; az első kötetekben túlnyomó a néprajzi leírás, gyors impressziók emléke, hogy aztán lassankint helyet adjon egyre inkább a történelemnek és régészetnek. Műve – szerencsére – besorolhatatlan, mert a polihistorok biztonságául keveri az egyik tudományt a másikkal, szakítja meg ízes elbeszéléseivel, személyes élményeivel. Munkatársakul a legjobbakat választotta: rajzolóit közt találjuk korának jönevű festőjét, Keleti Gusztávot, technikusai között pedig Morelli Gusztávot.

(Akkor még u. i. a fényképekről fametszeteket kellett csinálni a nyomda a részére és ezek elismert legnagyobb mestere volt Morelli.)

A feldolgozott és sok esetben először publikált anyag gazdagságán kívül külön érték a korában szokatlan, számos reprodukció. Több száz régi szárnyas oltárt és mennyezetfestményt, 80 várromot vett számba (36 alaprajzzal vagy látképpel); fényképei és rajzai híven örökölték meg a 120 év előtti Székelyföld városkáit, hegyeit, tavait, népét, nagyszámú, azóta elpusztult műemlékét.

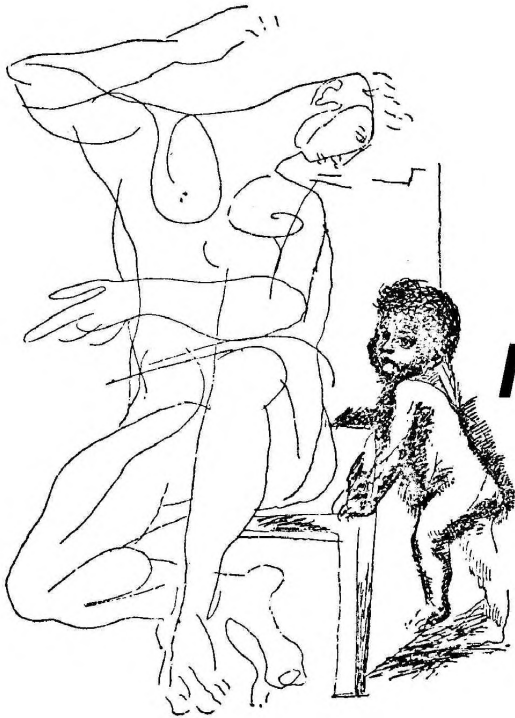
Művének megjelenését előfizetések gyűjtésével tette lehetővé. Képelem, az önköltséget sem kereste meg. S hogy sohasem használt bárói titulusa ellenére Pesten saját maga hordta ki könyveit, mindennél többet mond nekünk.

"Más államokban – írja egyik levelében – a kormány által segített tudományos intézetek támogatják a honismereti vállalatokat, nálunk egyeseknek kell segíteni..." Valljuk meg, csodával határos, amit így egymaga véghezvit. Talán csak nagy földijéhez, Körösi Csomához mérhető, amint egyetlen nagy cél érdekében életéből közel évtizednyit tud feláldozni.

De nem kevésbé megható kései utódjának, Illyés Elemérnek vállalkozása sem. Tán húsz éve valamelyik hazai egyetemen körkérddéssal fordultak a hallgatókhoz: ki mit tud a székelyekről? Az eredmény lesújtó volt; akadt szép számmal, aki azt sem tudta, hogy magyarul beszélnek. Az ilyen művet tehát otthon kellett volna kiadni, nagy állami apparátussal, mint azt Orbán fentebb idézett levelében írja. Akár most, akár a két háború között, hiszen a mű kiadója nemzeti hivatást teljesített volna.

Végül Illyés munkája sem lehet könnyebb, mint volt egykor Orbáné: neki a világon szerteszórt magyarságtól kellett összeszedni a kiadást fedező obulusokat. Ezek a nehézségek csak emelik teljesítményének nagyságát. S tán nem túlzó az a megállapítás, hogy Erdélyért egymagában többet tett, mint az egész Kádár-kormány, fennállása óta. Ha szerény lénye nyilván tiltakozik is ellene, megérdemli, hogy nevét Orbán Balázs, Körösi Csoma Sándor és a Székelyföld más nagy fiai közé sorolják.

1) A hat részből álló mű hasonmás-kiadása 3 kötetben; sajtó alá rendezte és az író eredeti jegyzeteivel kiegészítette Illyés Elemér, 1981
2) (München, 1975)

MAGYAR

ISKOLÁINKRÓL

TÓTH LÁSZLÓ

Pár szó magyar iskoláinkról

Húsz évvel ezelőtt, 1962-ben, Tóth Veremundnak, a Dobó Katica leánycserkészcsapat parancsnokának kérésére vállakoztam arra, hogy a morumbi-i cserkészcsapatok hétvégi magyar iskolájában tanítsak. – Nem vagyok hivatalos pedagógus, sosem volt ambícióm a tanítás, így biztos vagyok abban, hogy az elmúlt évek során sok baklövést követtem el szakmai téren. De minthogy rátermettebb, jobban felkészült s az enyémnél több áldozat meghozatalára vállalkozó tanárjelölt nem akadt, jobb híján ebben az évben is rám maradt egy osztály előkészítése a magyar történelem érettségire. Új osztály, 16-20 éves gyerekek, mindegyiket évek óta ismerem, sőt családjukat, szüleiket is. Mégis kíváncsi voltam arra, hogyan állnak magyar ismeretekkel, mi az alap, amelyre elkezdhetjük közös erővel felépíteni azt az ismerethalmazt, amit a Cserkészszövetség érettségi szabályzata megkövetel. – Úgy gondoltam, legcélravezetőbb az lesz, ha az első órán egy általános jellegű kérdőívet osztok szét diákjaim között, s a válaszok kianalizálásából alkotok magamnak képet felkészültségükről. Most ennek az analízisnek a sűrített eredményét szeretném nyilvánosságra hozni.

Az első órán megjelent tíz gyereknek 10 kérdésre kellett válaszolnia. Első kérdés: Melyik országot tartod hazádnak? 60% egyértelműen Brazíliát választotta, volt, aki igyekezett megmagyarázni, hogy miért, volt aki annyira természetesnek találta, hogy nem is magyarázott. 30% Brazíliát és Magyarországot egyként hazájának tartja, s végül 10%, azaz egy gyerek azt válaszolta, hogy neki három hazája van: Brazília, Magyarország és Venezuela. – A második és harmadik kérdésben párhuzamosan azt akartam megtudni, ki az, akit a gyerekek a brazil, ill. a magyar történelemben legtöbbre értékelnék. (megvitatottuk azt, hogy milyen lesz az értékelés alapja, s megegyeztünk abban, hogy neves táncdal énekesi, futbalistát, vagy ügyes terroristát nem veszünk be az

értéklendők közé.) – Meglepett diákjaim tájékozatlansága a brazil történelmi nagyságok körében. Kettő – 20% – egyáltalán nem adott választ. Hárman – 30% – Pedro Alvares Cabralnak a Brazíliát felfedező portugál flotta parancsnokának a nevét irták be, egy-egy szavazat esett a függetlenségért küzdő és mártírhalált halt Tirandentesre s a brazil hadsereget megteremtő Duque de Caxiasra, s a két császárra, Dom Pedro I. és II. -ra. Egyetlen diák volt, aki a modern brazil történelem két kiemelkedő személyiségét, Getulio Vargast és Castelo Branco-t választotta. – A magyar történelem nagyjai közül Szent István és Mátyás király holtversenyben az első helyre kerültek. Attila, Árpád, Szent László és Petőfi végeztek a második helyen, míg Széchenyi István és Dugovics Titusz egy-egy szavazatot kapott.

– Rákérdeztem névszerint néhány neves magyarra. Az eredmény a következő: Ki volt Rákóczi Ferenc? Kuruc vezér- 7, egyéb-3; Kossuth Lajos: szabadságharcos vezér: 7, egyéb: 3; Hunyadi János: Mátyás apja- 6, (egyik diák szerint apukája) Nádor védője- 1, Hadvezér- 2, Válasz nélkül- 1; Bartók Béla: Híres magyar zenész- 10; Csontváry: Festő- 5, csatater- 1, végvár- 1, válasz nélkül- 3. – A következő kérdés ez volt:

Olvastál-e e magyar könyvet és mit? Az első helyezett tíz könyvet olvasott, kettő 4 könyvet, hárman 2 könyvet, és négyen az örsvezetői táborra kötelező 1 könyvet, a "Pál utcai fiukat", ezt mindenki olvasta. Ezután sorrendben Fekete István könyvei (Bogács, Koppányi Aga testamentuma, Tüskevár, Csí), Móricz (Légy jó mindhalálig), Gárdonyi (Egri csillagok) következtek. Az egyik megkérdezett azt állítja, hogy

“Az ember tragédiáját”. – Következő kérdésem az volt, hogy a kérdezettek közül ki volt Magyarországon, s aki nem volt, szeretne-e látogatóba oda menni? A tíz jelenlévő gyerek közül hárman voltak rokonlátogatóban, s kivétel nélkül mindenki azt írta, hogy nagyon szeretne oda menni. – Megkérdeztem, hogy a magyar kultúra melyik ága vonzza leginkább diákjaimat? Első helyre a néptánc, másodikra a faragás-hímezés, harmadikra a népdal került. – A három legnagyobb magyar város a jelenlévők szerint: Budapest, Győr és Pécs. Valójában, mint tudjuk, a három legnagyobb magyar város az 1978-as népszámlálás szerint Budapest (2.065.000), Miskolc (199 ezer) és Debrecen (187 ezer). – Magyarország lakóinak számát 2 válaszoló 12 millióra, 5 diák 10 millióra, egy diák 2 millióra becsülte egy pedig nem adott választ. – Igen biztató és elismerésre méltó a gyerekek jártassága az egyes magyar tájegységek népviseletét illetően. Itt figyelembe kell venni, hogy szinte az összes kérdezett tagja a Pántlika néptánc-csoportnak, s alaposnak mondható ismereteiket ott szerezték. Ezért külön gratulálnunk kell a táncsoport irányítóinak. Megkérdeztem azt is, hogy diákjaim miért jönnek a hétvégi magyar iskolába? A válasz a következő volt: Saját jószántából: 57% Barátok miatt: 14%, Egyéb ok (udvarlás?) 22%, Szülők kérésére: 7%.

Végül álljon itt annak a külön kérdőívnek az eredménye, melyből azt akartam megtudni, melyik az a tíz magyar szó, mely a kérdezetteknek legjobban tetszik. Összehasonlításként álljon itt az a tíz magyar szó, melyet Kosztolányi Dezső, a magyar nyelv nagy művésze tartott a legszebbnek, s az a másik tízes csoport, melyet 1957-ben egy Magyarországon tartott közvéleménykutatás alapján állítottak össze:

- 1) Kosztolányi összeállítása
- 2) 1957-es összeállítás
- 3) Morumbi-i iskola, 1982

1) láng	2) szerelem	3) szerelem
gyöngy	béke	szabadság
anya	szeretet	tenger
ősz	szabadság	szeretet
szűz	szellő	holdvilág
kard	édesanya	naplemente
csók	haza	sziget
vér	szív	szél
szív	élet	tánc
sír	csillag	csillag

Érdekes megjegyezni, hogy az 57-es magyarországi összeállítás és az én diákjaimnak a listája között négy azonos szó szerepel. Milyen végkövetkeztést vonhatunk le a fenti analizisből? 1.) 16-20 éves fiataljaink olyan szinten beszélnek a magyar nyelvet, – s ez még a jó eset- mint az otthon élő 10-12 évesek. 2.) A São Paulóban kialakult oktatási módszer, mely a magyar iskolát a csekész foglalkozással köti össze, nem mondható a legcélravezetőbbnek. Tudjuk, hogy más országokban, pl. Argentínában a csekész foglalkozás és a magyar iskola időben teljesen el vannak választva. Ez a tanítási rendszer feltétlenül jobb eredményeket ad. 3.) Merő illúzióknak kell minősítenünk azokat a szülői reményeket, hogy a gyerek, akivel otthon portugálul beszélnek, s minden két hétben van alkalma egy-másfél órán keresztül, nem szakképzett, amatőr tanároktól magyarul tanulni, akár az elemi magyar konyhanyelvet is elsajátíthassa.

GARAI GÁBOR

Hosszú az élet

Hosszú az élet, ha lassan telik,
ha semmi sűrű gond itt nem marasztal,
ha vetélkedésektől csak az asztal
s a kártyavár roskadoz reggelig;

vagy ha nézed a meggyfák fűrtjeit,
gyümölcsstelen még, hús fehér havakkal
lebegve, s a telő nap megvigasztal,
míg jársz és kelsz reggeltől estelig.

S fél-árnyban olvasni másnak a versét,
különbet magadénál – mást tehetsz még
hogy beteljék rajtad a bölcs itélet?

Tán eltűnődve a sakkfigurákat
lépegteted, s látod, míg kúszva járnak:
hogy ha lassan telik, hosszú az élet.

Dr. Frimm Károly István

SEBÉSZ ÉS GASZTROENTEROLÓGUS

A sãopaulói Santa Casa orvosi fakultásának
tanszékvezető tanára és főorvosa.

Rendelő: Rua Araujo, 165 Conjunto 51

16 és 19 óra között. Tel: 259-6876.

Óraelőjegyzés kívánatos.

Lakástelefon: 571-6094.

AZ EVANGÉLIKUS EGYHÁZ legközelebbi isten-
tiszteletei időpontja:

November 5-én, péntek d.e. 19:30-kor;

November 21-én, vasárnap d.u. 6 órakor;

December 5-én, vasárnap d.e. 10-kor

jubileumi istentisztelet, portu-
gál nyelven, Úrvacsora-osztással;

December 12-én, vasárnap d.e. 10 órakor.

A karácsonyi istentisztelet időpontját leg-
közelebb hirdetjük.

SZTRESSZ III.

PILLER ÉVA

A leggyakoribb sztrészbetegség: érlelmeszesedés

Kórokozók lehetnek:

1. Dohányzás
2. A társadalmi környezetbe való beilleszkedési problémák (Pszichoszociális problémák)
3. Magas vérnyomás
4. Magas vércukor
5. Pajzsmirigy-renyheség
6. Köszvény
7. Túlzott zsiradék és más táplálék fogyasztás
8. Koleszterol
9. Specifikus elváltozások az elektrokaradio gramiban
10. Túlsúly – mozgáshiány

Ha valakinél e klinikai képek közül több gyülekezik a kellenél, veszélyben van. És a férfiak nagyobb veszélyben, mint a nők. A nyugati világban ma, a korai haláleseteket 50%-ban érlelmeszesedésből származó szívinfarktus okozza. Ezek közül igen kevés az, aki valóban örökölte a hajlamot hozzá. Sokan el tudták volna idő-előtti halálukat kerülni: nem kötelező infarktusban meghalni!

Mikor tesz beteggé a sztrész?

Amikor az alkalmazkodási szindróma felmondja a szolgálatot. Az erős, intenzív, hosszantartó sztrész tesz beteggé. Volna egy elsőrangú riasztóberendezésünk: az idegeink. Az idegesség az első komoly figyelmeztetés, a meggyulladó piros lámpácska. Csak figyelniük rá komolyan! Az első jelle le kellene állnunk, életünket gondos vizsgálat alá vennünk – és változtatni azon, ami előbb-utóbb ki fog "nyírni".

Ahogy már előzőleg szó volt erről: minden embernek mennyiségileg más a befogadóképessége. Az egyik észre sem veszi, hogy pl. éppen megbántották, megsértették (ami egy igen komoly sztrész). A butaság remek védőpajzs! "Vastag a bőre" – mondjuk. "Nincsenek idegei". Az indolencia, a flegma, a nemtörődomség mind jó védőrendszerek a sztrész ellen. Végül pedig, ritkán, de találunk olyan egyéneket, akik oly kiegyensúlyozottak, hogy a sztrész nem fog ki rajtuk. Annyira "stabilak" hogy a feszültség nem billenti ki őket. Továbbá: az embernek vannak nyugodt, kiegyensúlyozott, kipihent időszakai (pl. szabadság után) ha ilyenkor éri egy sztrész, könnyebben legyőzi.

Az élet újra-meg újra feladatok elé állít. Ezt el kell fogadnunk, ez már így van – viszont akkor, készüljünk fel rá. Gyerekeinket már fiatal korban, tudatosan készítsük erre. Aki korán megszokja, hogy kötelességet kell teljesíteni, annak később, nehezebb feladatok sem okoznak vészes feszültséget.

A szervezetünk válasza a sztrészre.

A pszichoszomatikus eredetű bántalmak lehetnek: gyomor – és – gyomorszájfékelyek, a magas vérnyomások egy része, szívinfarktus, szénanátha (allergiák általában) asztma, migrén, egyes bőr és bélbetegségek stb.

Az emocionális alapon elindult pszichoszomatikus betegségek krónikussá válásáért minden esetben a sztrész felelős. Mintegy védőberendezés működik. A sztrész megjelenésekor, vagy esetleg már előtte, hirtelen fellép s "gazdája" így meg tudja tartani esetleg az egyensúlyát.

Amikor a sztrész a lelket nyomja.

Ha a feszültség fizikai reakciókat ki tud váltani, sokkal inkább kiváltja a kompenzációs lelki reakciókat. A nyugodt, csendes, barátságos hivatalnok, aki otthon a langyosan feltálat ebédet a falhoz csapja; a szófogadó diáklány, aki géppisztolyos terroristanó lesz; az elkényeztetett milliomoszlány, aki banditánó lesz; a türelmes, mosolygós férj, aki egy nap apját, anyját, feleségét és három gyermekét kiirtja...

Közömbös külső alatt itt olyan feloldatlan sztrész mennyiség halmozódott fel, amely egy szép napon atombombaként robbant.

Alkalmazkodási problémák

Azt mondják az emberi fajra, hogy az élővilágban ő az, aki legügyesebben és a legmesszebbmenően tud alkalmazkodni. Alkalmazkodunk-e valójában a mai, magunk-választotta, magunk-alkotta, magunk építette világhoz? Városrendezőink, építészünk, technikusaink egy csodálatos új világot kanyarítottak körénk. A jó és a rossz egész óceánja szakad ránk naponta. Fel vagyunk-e készülve erre az új világra, erre a modern világra? Felkészítjük-e gyermekeinket erre? És arra ami még jön? Ebben a São Paulóban élni? Ezt célozza nevelésünk? Nap mint nap változik körülöttünk a világ. Lépést tartunk? A követelmények, feladatok, felkészülve érnek? Nap mint nap számot kell vetni a változásokkal. Életformánkat úgy kell alakítani, hogy zökkenőmentesen, simán illeszkedjen a mába. Ne európai mértékekkel mérjünk: Délamerika most a hazánk. Az "ottani" fegyelmeztetésünket, rendszeretünket engedjük latin lazasággal átítatódni. Ne tegnapi mértékegységekkel mérjünk. Állandóan revidiáljunk, állandóan haladjunk a korrallal. Ezáltal már egy igen nagy adag feszültséget eleve kiiktatunk a magunk és családunk életéből. Aki viszont ezt nem veszi figyelembe, alkalmazkodási problémáknak teszi ki magát és családját.

Negatív sztréssz mint gyógykezelés

Miután a sztréssznek olyan nagy hatása van a szervezetre, ezt a pszichiáter orvosok kihasználják. Hisztérikus személyt – pohár hidegvízzel, megvadult gyereket – pofonnal, skizofréniát – aramütéssel kezelnek. Vannak továbbá lázkezelések, túlhevítő, besugárzó, meleg, hideg és masszázskézelések. Mind megannyi negatív sztréssz, amit, ezekben az esetekben pozitívan felhasználnak.

A Jótékony (gyógyító) sztréssz

Nem minden sztréssz rossz. Már Selye rámutat arra, hogy a sztréssz az élet sója. Egy kísérlet szerint, a sztréssz-nélkül élő patkányok hátramaradtak. A sztrésszben neveltek: intelligensek lesznek. Önként jelentkező emberekkel is kísérleteztek:

teljesen sztréssz nélküli életet biztosítottak számukra – a kísérletért pénzt is kaptak! Alig bírták ki. Kis idő múlva teljesen kibírhatatlan lett a feszültségmentes élet. Volt aki idő előtt elbocsátását kérte, még a díjazásáról is lemondott. Egy másik csoportot szanatóriumba tettek, igen jó ellátást, legjobb kezelést kaptak. Volt, aki 6 hét múlva nem tudott egyedül lábra állni. És mindnyájan vérkeringési zavarokban szenvedtek.

Egy normális adag feszültség kell az életünkbe, mert ez tartja ébren alkalmazkodási készségünket, rugalmasságunkat, mozgékonyosságunkat és mint egy jól beállított motor: mozgat. A feszültség annyira hozzátartozik életünkhöz, hogy nélküle nincs is élet, nincs egészség, nincs gyógyulás. Hozzá tartozik, akár lelki, akár testi, kiegyensúlyozottságunkhoz. Talán azt mondhatnánk: feszültség kellül feszültség baj.

Azonban mindenkinél más a sztréssz-bírása. Életbevágóan fontos, hogy mindenki tudja magáról, hogy mi az ő mércéje. Ismerd meg feszültségbírásodat, határaid és tartsd azon belül magadat!

Ki él feszültségben ?

A rádió nap mint nap bmondja, hogy: "Legjobb Moemában 16 pont, a legrosszabb Capuávan 54 pont". Ez a levegő minősége. Ugyanakkor tudjuk, hogy az egészséges jó levegő száma 13 – 14 pont lehet csak. De a fertőzött, szennyezett levegőn túlmenően, amit belélegzünk, gondoljunk csak a szennyezett vízre, amit iszunk, a mérgezett zöldségre, halra, húsról amit eszünk, a káros gőzökre, gázokra, porra amit leszívunk, a káros besugárzásokra, amit akár a kozmoszból, akár sokkal közelebről, a televíziókészülékünkben kapunk, az orvosságokra, amiket tegnap még nagy bizalommal beszédünk s ma már kivontak a forgalomból, mert ártalmas a szervezetnek és végül gondoljunk arra, hogy ez a csodálatos civilizáció, fejlődés elsősorban a fizikai mozgást rabolta el az életünkből, ami szép lassan, de biztosan izomzatunk elcsúszásához vezet s ez viszont ugyanakkor fokozottabb szellemi és lelki teljesítményeket követel. (Ahhoz, hogy a luxusautókat megvegyük, sokat kellett dolgozunk, s amikor végre megvettük, rögtön a kúszóbüknön beleülünk s aztán soha többet gyalog sehová.....)

Tehát a kérdésre, hogy "ki él feszültségben" a válasz az, hogy mindenki és mindenkor. (főleg ha São Paulóban lakunk...)

Foglalkozási (szakmai) sztréssz

Áki a mai életben részt vesz, szükségképpen sztrésszben él. Vannak azonban foglalkozások, amelyekkel átlagon felüli feszültségek járnak. Például: az általános orvos, aki állandóan az egész orvosi tudomány ismeretében kell helytálljon (ezért is van ma már egyre kevesebb, s aki még van, az idősebb generációhoz tartozik – általános orvos). Ezt az általános orvost előbb-utóbb az a rossz érzés keríti hatalmába, hogy idő hiányában nem olvassa az orvosi szaklapokat, mincs kellőképpen tisztában a legújabb fejleményekkel – ennek az a következménye, hogy szabadidejét, szabadságát fogja továbbképzésre feláldozni és – jóval korábban fog meghalni, mint specialista kolegái. A pilóta és további repülőgépi személyzet: akik állandóan átrepülnek a szélességi és hosszúsági fokokat és a nagy időbeli eltérések biológiai ritmusukat zavarják meg. A radarkezelő (a repülőtereken) – minél több gépet kell lehozni, annál magasabb a vérnyomása, annál biztosabban lesz cukorbeteg és lesz gyomorfekélyt.

A pincér, aki maga nem is dohányzik, de állandóan vastag füstgomolyagban kell dolgozania!

A sztrésszben gazdag foglalkozásoknak speciális "foglalkozási betegségeik" vannak.

Továbbá, átlagon felüli és állandóan feszült az a munkakör, amelyet valaha játszva elláttunk, de a "fejükre nőtt". Saját jólfelfogott érdekében, nem egy embernek kéne áthelyezését kérnie, illetve állását megváltoztatnia.

Amikor túl sokat várnak el valakitől

A legveszélyesebb foglalkozási-sztréssz pedig az, amikor valaki olyan munkakörben dolgozik, ami "nem fekszik" neki. Ez nem dolgozik szívesen, állandóan, de az igazság az, hogy valóban fáradt is, mert a neki való munka elvégzése, állandóan "túteljesítményt" kíván tőle.

Munka és sztréssz

A futoszalag-munka viszont csak akkor sztréssz, ha a szalag túl gyorsra van beállítva, vagy a munkás különlegesen érzékeny az egyhangúságra, monotonoságra.

Az éjjeliőr munkája, vagy az éjszakai műszakon dolgozó sztréssz, mert ez a munkakör, illetve órarend erőszakosan megváltoztatja a dolgozó fiziológiai ritmusát. Nappal csak nem lehet tökéletesen pihenni (világos van, zajok vannak) tehát kevesebb alvás jut neki osztályrészül. Egy normális családi, vagy szociális élet ugyancsak lehetetlen egy ilyen foglalkozás mellett. Mégis, ha valaki önként vállalkozik ilyen foglalkozásra, kevésbé van feszültség alatt, mint az, akit egyszerűen beosztanak ilyen munkakörre.

Van aztán olyan is, aki egyenesen fölőleszen vállal, egyre több munkát. Akinek a családjára és egy hobbyra nem jut ideje. Ez sürgősen tartson lelkiismeretvizsgálatot!

Nyomás alatt dolgozni.

Az a munka, amit határozott időpontra kell befejezni s pláne, ha ez az időpont túl közel van, az időtartam a munka elvégzésére túl rövidre volt méretezve: súlyos sztréssz. Már egész fiatal emberek összeroppannak ez alatt. Nyugatnémetországban van egy szanatórium, ahol 18-20 éves lányok vannak: szívbántalmakkal, vérkeringési zavarokkal, idegességgel, gyomor-bántalmakkal, szédülésekkel, fejfájásokkal és összpontosítási képtelenséggel. Ezek a kórtünetek. Ezek a lányok; gépírók, akik egész nap diktafonszallagról gépelnek...

Kevesebb munka – sztréssz.

Vannak természetüknél fogva magas munkabírással, dinamizmussal megáldott emberek. Ezeknek a feszültség életelixír! Harcos természetek, egyenesen életszükségletük a leküzdeni való nehézség, a megoldásra váró feladat, a sztréssz, mert ez serkenti őket a legmagasabb teljesítményre. Ezeknek a szerencsés embereknek a sztréssz olyan, mint másoknak egy csésze fekete kávé. Többnyire talán egyedülállóak: Szakmájukban briliánsak, hobbyjuk azonban nincs. "Nincs rá idejük". Ezenél áll be aztán az úgynevezett "nyugdíj-sztréssz", tehermentesítési sztréssz. Nyugdíj-bavonulásuk után feleslegesnek, haszontalannak érzik magukat, elvesztik a talajt lábuk alól, nem tudják idejüket mivel kitölteni. Ha környezetük, családjuk nem irányítja új életfázisukat úgyesen, ebbe bele is hálnak. Ha azonban tovább dolgozhat, sokszor igen hosszú életű lesz.

Ugyanez a tehermentesítés (Entlastung) – sztréssz a sportolóknál is fellép: a sportoló, ha hirtelen leáll és megváltoztatja életformáját, vérkeringési és még sok másféle zavarban fog szenvedni.

Kemény munka meghosszabbítja az életet.

A kemény munka, ha lelki kielégüléshez vezet, nem megerőltető, hanem egyenesen éltető feszültség. A nagy életművészet abban rejlik, hogy olyan szakmát találjunk, ami öröm ami tehetségünknek, egyéniségünknek megfelel és azt az elismerést aratja, amire vágyunk. A munkasiker meghosszabbítja az életet. Nem egy 65-70 éves úgy nyilatkozott, hogy akkor volt a legboldogabb, amikor 25-45 éves korában legkeményebben dolgozott és a legtöbb felelősség nyomta a vállát. Ha munkádnak értelmét látod, sohasem lesz sztréssz, nem fáradsz bele. Aki tudja magáról, hogy nagy sztrésszbíró-képessége van, keressen olyan munkakört magának, ahol bőven van sztréssz. De vigyázzunk. Erőnk és energiánk nem éppenséggel kiapadhatatlan források.

Hamza D. Ákos

3 MAGYAR FESTŐMŰVÉSZ

SZABÓ LÁSZLÓ

Absztrakt formák. Parati városa. Sokoldalúság. Három magyar művész e cikk főszereplői.

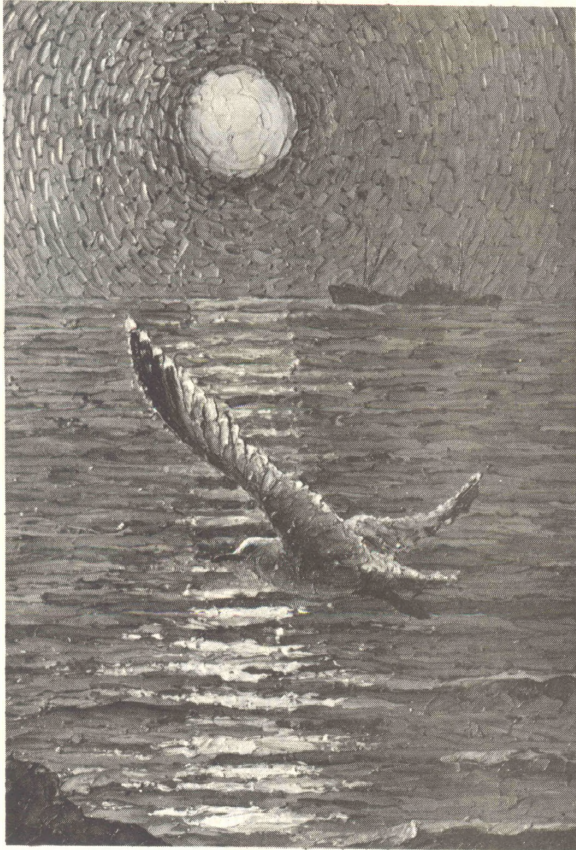
Absztrakt formák: Hamza D. Ákos műve, melyet a Torinói olasz közönség látott a "Magainava" galériában (várunk egy kiállítást São Paulóban is), tele van gazdag forma-kreációval, melyek, Albino Galvano olasz kritikus szerint, ha elsősorban absztrakt jellegűek is, szürrealista hatásokat érnek el. Hamza D. Ákos Csók Istvánnal, Kisfaludy-Strobl-lal tanult Budapesten. 1926-ban, Párizsban, Konrád Ignáccal tanul és igen szoros kapcsolatba kerül a párizsi avantgard művészekkel. Az olasz kritikus megjegyzi, Hamza mindig is magyar festő, keleti temperamentuma érezhető színeivel gazdag kompozícióiban, dekoratív hatásaiban, a kemény és előre meghatározott formák megtagadásában. A mű maga az egység felé törekszik, de nem az egyformaság felé. Kimagaslik a görbülő, kanyarodó vonal, mely, mint egy csigavonal dinamikus kadenciája, a kozmikus élet átalakulásának szimbóluma...

Parati városa: if. Kiss Ferenc érdeklődése Parati piciny házai, magas hegyei és tengerőble ifant már 1967-ben jelentkezett festészetében. Legutóbbi kiállításán a "galeria de arte Centro Cultural de São Paulo" – ban, a művész kellőképpen érezte a város történelmi légkörét, az ember-természet konfliktust, a helyi színeket, melyek egészen különleges, vibráns hatásokat árasztanak képeiből.

Kiss Ferenc 1944-ben született Keszthelyen, 56-ban hagyta el Magyarországot. Már Braziliában első festményei São Paulo környékét ábrázolják. Tusrajzaiban a nő jelentős eleme művészetének, jóízű erotizmust éreztetve. Sonia Prieto, a Folha de São Paulo kritikus, megjegyzi, hogy ma, Kiss Ferenc érett korszakában, művészete biztos és spontán: rajza harmónikus, mint egy zenei alkotás, festészete gazdag árnyalatokban.

if. Kiss Ferenc

Sokoldalúság: bár Aszmann Ferenc kiállítása a Galeria Európában nagy sikert ért el Rio de Janeiroban, a művész saját stúdiójában, Copacabanán, állandó kiállítást tart. Aszmann, mint fényképész, szürrealista tematikájával, világszerte hírnevet szerzett. Mint festő, 8 éves korában kezdte el működését. Aszmann annyira sokoldalú, hogy hosszú pályáján-Debrecenről Rio de Janeiro-ig-stilusában megtalálhatjuk az akadémikus, majd impreszionista, majd expresszionista és szimbolista vonásokat. Eredmény: 1973-tól 1978-ig, különböző kiállításokon 13 (!) aranyérmert nyert el. De a fényképezéssel is foglalkozik ezalatt, a "Fotoarte" című lapnak főszerkesztője. Aszmann Ferenc, élete legutóbbi alkotó korszakában, egyre jobban közeledik a természet felé: festményeiben a tengert, az eget, a madarakat ábrázolja; így közvetíti közönségének nagy szeretetét a természet felé.

*Ne felejtse el szülőföldjét
és anyanyelvét!*

Magyar folyóiratok:

Élet és Tudomány, Kortárs (Budapest),
Élet és Irodalom (Bp), Nemzetőr (München),
Új Látóhatár (München), Irod. Újság (Párizs)
és még száz különböző szaklap

LIVRARIA D. LANDY - Tel: 255-3272
Rua 7 de Abril, 252 - 5º andar

REJTVÉNYEK

Anagrama- A bal oldali tábla ötbetűs szavaiból -betűk felcserélésével- képezzünk új, értelmes szavakat! Ezeket az új szavakat írjuk a jobb oldali tábla megfelelő sorába! Ha helyesen oldottuk meg a feladatot, az új szavak kezdőbetűi felülről lefelé olvasva egy magyar mesegyűjtő és ifjúsági író családi nevét adják eredményül. Ki ez az író?

T	Á	B	O	R	=	○			
S	E	P	E	R	=	○			
R	É	G	E	N	=	○			
S	E	R	E	G	=	○			
O	L	D	A	L	=	○			
N	Y	E	R	Ó	=	○			
T	O	R	O	K	=	○			

Drámaíró- A bal oldali tábla ötbetűs szavaiból egy betű elhagyásával új, négybetűs értelmes szó képezhető. Írjuk ezeket a középső ábra vízszintes soraiba! A fennmaradt ötödik betűt pedig írjuk be a jobb oldali oszlop megfelelő kockájába! Ezek a betűk felülről lefelé olvasva egy magyar drámaíró nevét adják eredményül. Ki a drámaíró?

M	A	R	A	D				
C	S	U	K	A				
D	E	R	E	S				
H	I	Á	B	A				
E	C	S	E	T				
H	A	V	A	S				

hírek

A szeptemberi előadást a Szabadegyetem örökös rektora, Dr. Kögl Szeverin bencés tartotta. Az előadás címe: A német immigráció Dél Braziliában. Tizenkét év paranai tartozkodás után Dr. Kögl Szeverin érdekesítő beszámolót tartott a délbrazíliai németekről. Az előadás lényege és tanulsága az volt, hogy a németek, akik a múlt századok folyamán az akkori brazil kormány támogatásával letelepedtek, éppúgy a beolvadás felé haladnak, mint a Braziliába érkezett egyéb etnikai csoportok.

A Magyar Evangélikus Egyház szeptember 26.-án vendégül látta Beske Püspököt, aki délután 6 órakor úrvacsorával egybekötött Istentiszteletet tartott, a Bartók Béla kórus közreműködésével. Istentisztelet után a szép számú közönségnek előadást tartott Luther Márton-ról.

Arany János halálának 100. évfordulója megemlékezésére a Magyar Cserkészszövetség szavalóversenyt hirdetett csapatai közt. A São Paulo-i cserkészcsapatok október 16.-án, az Evangélikus Egyház terében tartották a szavalóverseny döntőjét. A fiuk és lányok he-tekig készültek fel erre az alkalomra és, lámpalázban égve, mind-nyian élvezettel adták elő Arany János szép verseit. A szaválás kiértékelésére három korosztályra lettek elosztva. Az első helyezéseket a következő cserkészek nyerték:

- I- Korosztály: Bálint Tünde - Rozgonyiné című verssel.
Frey Erzsébet - Mátyás anyja
- II- Korosztály: Bálint Inci - Pázmán lovag
Piller Emese - A Walesi bárdok
- III- Korosztály: Toth Romer Eszter - A rab golya
Nagy Noémi - A méh románca
Kokron Sanyi - Családkör.

Hosszú, dolgos élet után, 1982. október 21.-én elhunyt idős Kienast Ferenc. Barátai, rokonai október 28.-án búcsúztatták őt a Szent Imre Kollégiumban tartott hetednapos misén. Emlékét szeretettel őrizzük.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Közlünk már az általunk meghirdetett verspályázat legjobbait. Jeleztük, hogy új pályázatot fogunk indítani, ezúttal novellák írására. Nos, az alkalom elérkezett. Kedves olvasóink, máris ragadják meg a tollat. Pályázatunk témája szabad, földrajzi megkötöttség nélküli; valami korlát azonban mégiscsak van: írásaik terjedelme - a későbbi publikálás lehetőségeit tekintve - ne haladja meg a hat gépelt oldalt. Pályázatunk határideje 1983 január 10. A beérkező írásművek elbírálására a szerkesztőségen kívüli - hozzáértő - barátainkból álló bizottságot fogunk felkérni s a legsikerültebbeknek helyet adunk lapunk hasábjain. A pályázat nyertesei a Livraria Landy felajánlásaként könyvjutalomban fognak részesülni.